

Konfiskata rozszerzona mienia pochodzącego z przestępstwa w prawie polskim oraz unijnym

Przejdź do produktu na www.ksiegarnia.beck.pl

Wprowadzenie

Niniejsza publikacja poświęcona jest zagadnieniu przepadku mienia oraz jego „szerszego formatu”, tj. rozszerzonego przepadku mienia, określanego też w doktrynie i literaturze jako konfiskata rozszerzona mienia.

W dniu 27.4.2017 r. weszła w życie ZmKK17, która wprowadziła do polskiego KK instytucję rozszerzonego przepadku mienia, mającą na celu zwiększenie efektywności pozbawiania sprawców czynów zabronionych korzyści osiąganych z tytułu popełnianych przestępstw. Innym powodem wprowadzenia do polskiego systemu prawnego wymienionej ustawy było wykonanie dyrektywy 2014/42/UE.

W KK przepisy regulujące instytucję rozszerzonego przepadku mienia zostały umieszczone w art. 44a KK oraz w art. 45 § 2 KK. Pierwszy z wymienionych przepisów dotyczy orzekania przepadku składników i praw majątkowych przedsiębiorstwa służącego do popełnienia przestępstwa. Jest to dopuszczalne również wtedy, gdy dane przedsiębiorstwo nie stanowiło własności sprawcy czynu zabronionego. Z kolei w przypadku drugiego przepisu warto zacytować całą jego treść, aby wyjaśnić istotę rozszerzonej konfiskaty mienia. Stosownie do treści art. 45 § 2 KK: „w razie skazania za przestępstwo, z którego popełnienia została osiągnięta, chociażby pośrednio, korzyść majątkowa znacznej wartości, albo przestępstwo, z którego została lub mogła zostać osiągnięta, chociażby pośrednio, korzyść majątkowa, zagrożone karą pozbawienia wolności, której górna granica jest nie niższa niż 5 lat, lub popełnione w zorganizowanej grupie albo związku mających na celu popełnienie przestępstwa za korzyść uzyskaną z popełnienia przestępstwa uważa się mienie, które sprawca objął we władanie lub do którego uzyskał jakikolwiek tytuł w okresie 5 lat przed popełnieniem przestępstwa do chwili wydania chociażby nieprawomocnego wyroku, chyba że sprawca lub inna zainteresowana osoba przedstawi dowód przeciwny”.

Nowa instytucja rozszerzonego przepadku mienia wzbudza kontrowersje wśród teoretyków, jak również praktyków prawa karnego materialnego. Pojawiają się opinie, że wprowadzona instytucja może być niezgodna z przepisami Konstytucji RP.

Przedmiotowa praca ma celu analizę przytoczonych przepisów regulujących instytucję rozszerzonego przepadku mienia oraz przepisów Konstytucji RP – w aspekcie ich wzajemnej zgodności.

Podkreślić należy, że autor przedmiotowej pracy nie kwestionuje samej idei wprowadzenia rozwiązań mających poprawiać skuteczność w walce z przestępczością zorganizowaną, w szczególności tą o charakterze gospodarczym i finansowym. Podnieść też trzeba, że takie rozwiązania nie tylko są potrzebne, ale wręcz konieczne. Niezwykle istotne jest to w przypadku zwalczania oraz zapobiegania tzw. przestępczości o charak-

terze mafijnym, która w bardzo szkodliwy sposób działa przeciwko interesom państwa, a często państw, na terenie których funkcjonuje. Współcześnie, z uwagi na charakter UE, w szczególności otwartość granic państwowych, grupy przestępcze obejmują swoją działalnością nierzadko kilka państw członkowskich. W doktrynie prawa karnego ten rodzaj przestępczej działalności nazywany jest przestępczością transgraniczną.

Wskazać należy, że zarówno UE, jak i społeczność międzynarodowa, wielokrotnie podejmowali działania mające na celu zwalczanie oraz zapobieganie przestępczości zorganizowanej. Niemal każdy przyjęty przez nich akt prawny zawierał regulację poświęconą przypadkowi mienia oraz korzyści majątkowych pochodzących z przestępstwa. Zdarzało się, że regulacje te zbliżone były w swym ujęciu do dzisiejszej formy przypadku mienia oraz jego szerszego formatu, a mianowicie rozszerzonej konfiskaty mienia.

Niniejsza praca zawiera analizę wielu aktów prawnych o charakterze międzynarodowym i unijnym, które wpłynęły na dzisiejszy kształt przypadku mienia oraz tzw. rozszerzonego przypadku mienia. Jako przykład analizowanych w przedmiotowej pracy międzynarodowych i unijnych aktów prawnych należy podać:

- 1) PranBPienK90;
- 2) Prawnokarna konwencja o korupcji, sporządzona w Strasburgu 27.1.1999 r.¹;
- 3) PranBPienK05;
- 4) ZwalczenieŚrOdurzK;
- 5) ZwalczenieTerK;
- 6) MiędzynPrzestZorgK;
- 7) KorupcjaK;
- 8) dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2001/97/WE z 4.12.2001 r. zmieniająca dyrektywę 91/308/EWG w sprawie zapobiegania wprowadzania do obrotu finansowego wartości majątkowych pochodzących z nielegalnych lub nieujawnionych źródeł²;
- 9) dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2015/849 z 20.5.2015 r. w sprawie zapobiegania wykorzystywaniu systemu finansowego do prania pieniędzy lub finansowania terroryzmu, zmieniająca rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 648/2012 i uchylająca dyrektywę Parlamentu Europejskiego i Rady 2005/60/WE oraz Dyrektywę Komisji 2006/70/WE³;
- 10) decyzja ramowa Rady 2004/757/WSiSW z 25.10.2004 r. ustanawiająca przepisy określające znamiona przestępstw i kar w dziedzinie nielegalnego handlu narkotykami⁴;
- 11) decyzja 2005/212/WSiSW;
- 12) decyzja 2001/500/WSiSW.

¹ Dz.U. z 2005 r. Nr 29, poz. 249 ze zm.

² Dz.Urz. UE L Nr 344, s. 76.

³ Dz.Urz. UE L Nr 141, s. 73.

⁴ Dz.Urz. UE L Nr 335, s. 8.

Oprócz analizy przypadku mienia oraz rozszerzonego przypadku mienia w ujęciu międzynarodowym autor przedmiotowej pracy dokonał także analizy wymienionych środków penalnych w płaszczyźnie historycznej w Polsce. Wzięte pod uwagę zostały trzy regulacje prawne, tj. ustawodawstwo państw zaborczych, KK32 oraz KK69. Dodatkowo analiza objęła najważniejsze dekryety obowiązujące w PRL. Zaprezentowana w pracy analiza środków penalnych obejmuje ujęcie normatywne przypadku, a w odniesieniu do konfiskaty mienia został także zaprezentowany jej represyjny charakter wobec sprawcy czynu zabronionego. W pracy zostały przytoczone obowiązujące wówczas przepisy prawa karnego materialnego, pozwalające na stosowanie tych środków penalnych w ówczesnym porządku prawnym. Podkreślić należy, że w chwili odzyskania przez Polskę niepodległości na jej terytorium obowiązywały trzy różne regulacje z zakresu prawa karnego materialnego, tj.:

- 1) Kodeks Tagancewa (teren zaboru rosyjskiego wraz ze stolicą Polski);
- 2) StGB (dawny zabór pruski) oraz ustawa karna austriacka o zbrodniach, występkach i przekroczeniach z 27.5.1852 r.⁵;
- 3) węgierski KK z 29.5.1878 r.⁶ (ziemie dawnego zaboru austriackiego).

Z wszystkimi rozbieżnościami wynikającymi z jakże różnych ustawodawstw ówczesne władze Polski musiały zmierzyć się w trudnym okresie tuż po odzyskaniu niepodległości.

Niniejsza praca ma na celu porównanie stanu prawodawstwa państw zaborczych, które obowiązywało jeszcze w 1918 r. i latach następnych, z nowym KK32, przygotowanym przez Komisję Kodyfikacyjną Prawa Karnego pod przewodnictwem *J. Makarewicz* jako Prezesa Sekcji Prawa Karnego Materialnego. KK32 był pierwszą polską kodyfikacją karną w niepodległej Polsce, dlatego też w pracy poświęcono mu dużo uwagi. Autor skupił się przede wszystkim na analizie przypadku mienia i konfiskaty mienia uregulowanych w tym Kodeksie. Odnośnie do KK69 niniejsza praca ma na celu ukazać różnice w ujęciu przypadku mienia oraz konfiskaty mienia na tle KK32. Oba akty prawne znacząco się w tym aspekcie od siebie różniły, co wynikało z ówczesnego ustroju politycznego i zmiany podstaw karania przestępców czynów zabronionych, jak również z samej polityki kryminalnej.

Niniejsza praca zawiera także analizę zmian w polskiej ustawie karnej w zakresie przypadku mienia. Zauważyć należy, że wraz z dniem 1.7.2015 r.⁷ przepadek przedmiotów i korzyści majątkowych został wykreślony z katalogu środków karnych. Przepisy art. 44 i 45 KK zostały przeniesione do nowo dodanego Rozdziału Va – Przepadek i środki kompensacyjne. Dokonując zmian w KK ustawodawca nie dokonał klasyfi-

⁵ <https://www.bibliotekacyfrowa.pl/dlibra/publication/94894#description> [dostęp z 11.3.2020 r.].

⁶ *A magyar büntetőtörvénykönyv. A büntettekről és vétségekről (1878: 5. tcz.) és teljes anyaggyűjteménye* [T. Lőw (red.), The Hungarian Criminal Code. About crimes and defaults (1878: 5) and their entire sources, Budapest 1880, part II, s. 385–406].

⁷ Nowelizacja na podstawie ZmKK15.

kacji przypadku do żadnej grupy, spośród wymienionych w ustawie środków penalnych. W doktrynie oraz orzecznictwie pojawiły się wątpliwości interpretacyjne dotyczące charakteru prawnego tego środka. W celu prawidłowego zastosowania przepisów regulujących przypadek należy odpowiedzieć sobie na pytanie, czy należy on do środków prawnych przewidzianych w polskiej ustawie karnej, czy też pełni funkcję innego środka prawnego określonego jedynie przez KK⁸. W niniejszej pracy autor stara się ocenić charakter prawny przypadku na podstawie szczegółowej analizy przepisów oraz ich wykładni. Dodatkowo publikacja zawiera omówienie pozostałych zmian art. 45 KK⁹ na przestrzeni ostatnich kilkunastu lat.

Omówienia i uporządkowania wymagała terminologia znamion ustawowych zawartych w art. 44 i 45 KK, a ponadto po nowelizacji dokonanej przez ZmKK17 także z art. 44a KK. Wraz z wejściem nowych przepisów ustawodawca, mając na uwadze implementację dyrektywy 2014/42/UE, zamieścił w polskiej ustawie karnej – pośród znamion ustawowych przypadku – nowe terminy i pojęcia, które w przedmiotowej pracy są po kolei analizowane i wyjaśniane.

Publikacja zawiera również analizę prawnoporównawczą regulacji instytucji przypadku i konfiskaty rozszerzonej w wybranych państwach członkowskich UE. W studium porównawczym zostały wybrane następujące państwa: Włochy, Wielka Brytania, Niemcy, Litwa oraz Francja. Praca zawiera analizę wymienionych środków penalnych w aspekcie normatywnym oraz represyjnym. Autor miał na celu pokazać różnice i podobieństwa regulacji obu instytucji w porządkach prawnych innych niż Polska państw członkowskich. W każdym z tym państw osobno omówiono przypadek mienia i tzw. rozszerzony przypadek mienia. Pozwala to dostrzec różnice pomiędzy obiema instytucjami oraz odmienne skutki dla sprawcy czynu zabronionego po ich zastosowaniu.

W ostatnim rozdziale została przeprowadzona analiza przepisów regulujących tzw. rozszerzony przypadek mienia pod kątem ich zgodności z Konstytucją RP. W pierwszej kolejności zbadano przepis art. 45 § 2 KK z naczelną zasadą prawa karnego materialnego, wyrażoną w art. 42 ust. 1 Konstytucji RP (*nullem crimen, nulla poena sine lege*). Na gruncie polskiej ustawy karnej zasada ta została wyrażona w art. 1 KK oraz art. 1 KKS. Zastrzeżenie pośród teoretyków prawa budzi w szczególności znamię ustawowe dotyczące domniemania przestępczego pochodzenia mienia, które ma obejmować okres 5 lat przed popełnieniem czynu zabronionego. Pojawia się wątpliwość natury konstytucyjnej o zgodność owego domniemania prawnego z zasadą *lex retro non agit*, która zawarta jest m.in. w art. 42 ust. 1 Konstytucji RP i jest częścią ogólnej zasady *nullem crimen, nulla poena sine lege*. Praca zawiera szczegółową analizę zgodności

⁸ J. Raglewski, w: W. Wróbel (red.), Nowelizacja prawa karnego 2015. Komentarz, Kraków 2015, s. 171.

⁹ Dokonanych ustawą z 9.9.2000 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny, ustawy – Kodeks postępowania karnego, ustawy o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji, ustawy o zamówieniach publicznych oraz ustawy – Prawo bankowe (Dz.U. Nr 93, poz. 1027) oraz ustawą z 13.6.2003 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 111, poz. 1061).

Wprowadzenie

art. 45 § 2 KK z tą niezwykle ważną z punktu widzenia prawa karnego materialnego zasadą konstytucyjną. Poza analizą zgodności nowych przepisów regulujących tzw. rozszerzony przepadek mienia z art. 42 ust. 1 Konstytucji RP, w pracy zbadano, czy nie zostały naruszone inne przepisy konstytucyjne (art. 46, 64, 31 ust. 1 Konstytucji RP).

[Przejdź do księgarni →](#)

ksiegarnia.beck.pl